

Pučko književno štivo u hrvatskim kalendarima prve polovice 19. stoljeća

Sažetak

Primarni književno-teorijski oslonac i poticaj u analizi pučkog književnog štiva kalendara bila su izuzetna istraživanja André Jollesa o jednostavnim književnim oblicima, posebice analize o obliku koji je nazvao - memorabile. Premda se činjenice uzimaju iz svakodnevnog života, one su uvijek uzdignute iz konkretne stvarnosti u - nadređenu činjeničnost. Preokupacija jezikom i prošlošću, poviješću, po svom značenju i mjestu koje zauzima u kalendarima, nadređena je gospodarskim savjetima. Gospodarska i ekonomska pitanja tretirana su u kalendarima na moralizatorski način kao da unapređenje gospodarstva zavisi isključivo od etničkih vrlina, uz Božju milost onoga tko obrađuje zemlju.

Kalendarsko štivo nudi svome čitateljstvu neizmjenljiv "svijet" ustrojen jedanput zauvijek: društveno (klasno) neizmjenljiv. I takvo štivo kakvo jeste, konzervativno u statičnoj viziji poretka i regresivno u težnji za izgubljenim "rajem", odnosno nekadašnjim junaštvima i slavom, djelovalo je didaktički i u izvjesnom smislu - ohrabrujući. Pobjeda, moralna ili materijalna, nalazi se na strani odvažnog i malobrojnog naroda kojega "resi" - sloga. Didaktičku funkciju kalendarskog štiva potrebno je promatrati ne samo kao primarnu težnju za proučavanjem nego i kao sekundarnu konzervativnu reakciju na realnu povijesnu situaciju. Regresivna nostalgija očituje se i kao bijeg od "sadašnjosti" u idealizirane sličice iz dogodovštine, ali i kao pučka književna utjeha koja na prosvjetiteljski način ne pomišlja na mijenjanje povijesne realnosti nego na - mijenjanje čovjeka, čemu u osnovi leži pretpostavka da je društvena promjena jednaka zbroju pojedinačnih, individualnih promjena. Ono što je zajedničko štivu "viših" i "nižih" društvenih slojeva, to je bijeg u idealizaciju, bijeg iz svakodnevnog u "uzvišene" sfere junaštva i čudoređa. Istraživanje je vođeno i viđeno u okvirima svojevrstne književne mitologije što je razvila književnost u neknjiževnoj funkciji u povijesnom nevremenu.